

Çağdaş Cami Mimarisinde Eklektizm: Ankara Ahmet Hamdi Akseki Camii Üzerine Bir Değerlendirme

Eclecticism in Contemporary Mosque Architecture: An Evaluation of Ankara Ahmet Hamdi Akseki Mosque

Necdet Bekirhan Soy *

Murat Karademir **

Öz

Bu çalışma, Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin mimarisini ve süsleme programını eklektik bir yaklaşımla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Geleneksel Türk-İslam mimarisi ile modern mimarlığın birleştirildiği bu cami, Osmanlı ve Selçuklu motiflerini modern malzeme ve tekniklerle yorumlamış, ancak estetik uyumda zaman zaman eksiklikler gözlemlenmiştir. Çalışmada caminin plan düzeni, yapı elemanları, malzeme ve tekniği ile süsleme unsurları ele alınmış, geçmişe referans veren detayların modern bir bağlamda nasıl uygulandığı incelenmiştir. Yöntem olarak literatür taraması ve yapı incelemesi temel alınmıştır. Çalışmanın sonuçları, caminin modern ihtiyaçlara uygun olarak geniş ve ferah bir mekân sunmasına rağmen, geleneksel ve modern unsurlar arasında güçlü bir sentez oluşturamadığını ortaya koymaktadır. Özellikle celi sülüs hat yazıları, yıldız motifleri ve mermer mihrap gibi detaylar, yapının geleneksel estetik değerlerini güçlü bir şekilde yansıtırken, tasarımda modern dokunuşların daha yaratıcı şekilde entegre edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ahmet Hamdi Akseki Camii, geleneksel ve modern mimarlığın kesişim noktasında önemli bir örnek olup, cami mimarisindeki eklektik yaklaşıma dair özgün bir inceleme sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

çağdaş cami mimarisi, eklektik yaklaşım, mimari eleştiri, Ankara, Ahmet Hamdi Akseki Camii.

Abstract

This study aims to evaluate the architecture and ornamental program of the Ahmet Hamdi Akseki Mosque through an eclectic approach. Combining traditional Turkish-Islamic architecture with modern architectural techniques and materials, the mosque incorporates Ottoman and Seljuk motifs in a contemporary context. However, occasional shortcomings in achieving aesthetic harmony have been observed. The study examines the mosque's plan layout, structural elements, materials and techniques, and decorative features, focusing on how historical references are applied in a modern framework. The methodology is based on a literature review and architectural analysis. The findings indicate that while the mosque provides a spacious and well-lit environment suitable for modern needs, it struggles to create a strong synthesis between traditional and modern elements. Features such as celi sülüs calligraphy, star motifs, and the marble mihrab strongly reflect traditional aesthetic values. However, the integration of modern touches is highlighted as an area requiring more creative solutions. Ahmet Hamdi Akseki Mosque stands as a significant example at the intersection of traditional and modern architecture, offering a unique perspective on the eclectic approach in mosque design.

Keywords:

contemporary mosque architecture, eclectic approach, architectural criticism, Ankara, Ahmet Hamdi Akseki Mosque.

Başvuru/Submitted: 26/01/2025

Kabul/Accepted: 03/07/2025

SELÇUK
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

Makale Bilgileri

Atıf:	Soy, N. B., Karademir, M. (2025). Çağdaş Cami Mimarisinde Eklektizm: Ankara Ahmet Hamdi Akseki Camii Üzerine Bir Değerlendirme. <i>Selçuk Türkiyat</i> , (65): 209-235. Doi: 10.21563/sutad.1627198
Etik Kurul Kararı:	Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası:	Katılımı yok.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları:	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır. İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
Değerlendirme:	Yapıldı – iThenticate.
Benzerlik Taraması:	sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com
Etik Beyan:	Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.
Lisans:	
Sorumlu Yazar:	Yazar 1
Veri Toplanması:	Yazar-1 (% 50), Yazar-2 (%50)
Veri Analizi:	Yazar-1 (% 50), Yazar-2 (% 50)
Makale Gönderimi ve Revizyonu	Yazar-1 (% 50), Yazar-2 (% 50)
Çalışmanın Tasarlanması	Yazar-1 (% 50), Yazar-2 (% 50)

Article Information

Citation:	Soy, N. B., Karademir, M. (2025). Çağdaş Cami Mimarisinde Eklektizm: Ankara Ahmet Hamdi Akseki Camii Üzerine Bir Değerlendirme. <i>Selçuk Türkiyat</i> , (65): 209-235. Doi: 10.21563/sutad.1627198
Ethics Committee Approval:	It is exempt from the Ethics Committee Approval.
Informed Consent:	No participants.
Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Copyrights:	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
Assessment:	Two external referees / Double blind.
Similarity Screening:	Checked – iThenticate.
Ethical Statement:	selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr
License:	Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)
Corresponding Author:	Author-1
Conceiving the Study:	Author-1 (% 50), Author-2 (% 50)
Data Collection:	Author-1 (% 50), Author-2 (% 50)
Data Analysis:	Author-1 (% 50), Author-2 (% 50)
Submission and Revision	Author-1 (% 50), Author-2 (% 50)

Giriş

Cami mimarisi İslam dünyasında coğrafi, kültürel ve tarihsel farklılıklar nedeniyle zengin ve çeşitli bir mirasa sahiptir. Eklektizm, cami mimarisinde bu farklılıkları bir araya getirme ve geçmişin mimari değerlerini günümüz koşullarına uyarlama çabası olarak öne çıkar. Uluslararası anlamda cami mimarisinde eklektizm, İslam dünyasındaki bölgesel stilleri ve çağdaş tasarım tekniklerini harmanlayan bir yaklaşım olarak tanımlanabilir (Khan, 1990, s. 124).

Khan'ın (1990, s. 124) çağdaş-klasik olarak ele aldığı ve William Curtis gibi yazarlar tarafından post-modern klasisizm olarak tanımlanan bu yaklaşım, İslam'ın klasik olarak kabul edilen tarihsel üsluplarına atıfta bulunarak, bilinçli bir araştırma ile bu üslupların orijinal yorumlarını yeniden ele alır. Bu süreç, genellikle eklektizme ya da farklı tarzların sentezine yol açmaktadır (Özkaynak Yolcu & Oral, 2023, s. 6).

Serageldin (1996, s. 17), bu yaklaşımı “moderne uyarlanan yaklaşım” olarak belirtmiştir. Bu yaklaşım, hem modern bir anlayış benimseme çabasını hem de geleneksel unsurları koruma ve yansıtma isteğini bir arada barındırmaktadır. Bu yaklaşım, yerel biçimlerin özünü benimseyerek, çağdaş teknolojilerin ve modern tasarım anlayışının entegrasyonunu hedeflemektedir. Geleneksel unsurlar, bu anlayışta soyutlanarak modern bir bağlamda yeniden yorumlanabilir ve günümüz mimarisine uyarlanabilir (Jahic, 2008, s. 11-13).

Ülkemizde cami mimarisinde modern ve geleneksel yaklaşımlar üzerine devam eden tartışmalar, bu alandaki çeşitliliği gözler önüne sermektedir¹. B. Oral, mimarın çağın gerekliliklerinden uzak kalmama arzusunun yanı sıra, geleneksel mimariyi dönemin ihtiyaçlarına uyarlama çabalarının, yapı elemanlarını bir senteze varmadan çağdaş ve klasik unsurların yan yana veya üst üste sıralandığı bir duruma yol açtığını belirtmiştir. Oral (2020, s. 492), bu durumu ne tam anlamıyla çağdaş ne de klasik olarak tanımlanabilecek bu yapısal durumu, “çağdaş muhafazakâr bunalım” kavramıyla açıklamıştır.

Kazmaoğlu ve Tanyeli (1986, s. 42), taklit cami mimarisi bağlamında, eski üslup ve dönemlere özgü biçimlerin çağdaş yapıım teknikleriyle inşa edilmesinin, aslında yeni bir yapıya eski bir yapının cephesinin giydirilmesinden öteye geçemediğini ifade etmişlerdir.

Elif Gürsoy, modern ve geleneksel yaklaşımların dışında tasarlanmış camileri “ilkesiz yaklaşım” kavramıyla açıklamıştır (Gürsoy, 2013, s. 240). Gürsoy'a göre, bu tür yapıların mimarisinde belirli bir ilkedden veya tasarım prensibinden söz etmek mümkün değildir. Bu durum, mimari anlamda bir yönüzlük ve tutarsızlık olarak değerlendirilebilir.

Literatürdeki tüm karşıt yaklaşımlara rağmen günümüz camilerinde, tarihi camilere benzer şekilde kubbeli, kemerli pencereli, avlulu ve minareli tasarımlar tercih edilmeye devam edilmektedir. Ancak bu camiler, geleneksel yapıım tekniklerinden farklı olarak betonarme karkas sistemi ile inşa edilmektedir (Kaymaz & Şenkal Sezer,

¹ Türkiye’de cami mimarisinde kullanılan yaklaşımlar ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bk. (Öz, 1954; Eyüpçiller, 2006; Kuban, 1967; Akbulut & Erarslan, 2017; Soy, 2023).

2017, s. 95). Bu durum, mimaride geleneksel estetik unsurların korunduğu ancak yapısal olarak modern teknolojilerin kullanıldığı bir eğilim göstermektedir.

Ahmet Hamdi Akseki Camii ise mimari tasarımında belirgin bir şekilde eklektik bir yaklaşımı benimsemektedir. Caminin genel formu ve estetik detayları, Selçuklu ve Osmanlı mimarisinden esinlenmiş olsa da bu unsurlar modern mimari teknikler ve malzemelerle yeniden yorumlanmıştır. Özellikle kubbe ve minare tasarımlarında geleneksel motifler korunurken, yapı elemanlarında kullanılan betonarme karkas sistemi ve geniş cam yüzeyler, çağdaş mimarinin izlerini taşımaktadır. Eklektik yaklaşım, geleneksel ve modern unsurları bir araya getirerek geçmiş ile günümüz arasında bir bağ kurmayı hedeflese de bu harmanlama süreci bazı eleştirileri beraberinde getirmiştir. Caminin tasarımında yer alan farklı dönemlere ait unsurların bir araya getirilmesi, estetik bir bütünlük yaratmak yerine yer yer stilistik bir karmaşaya yol açmıştır. Bu durum, Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin, modern ve geleneksel mimari arasındaki dinamikleri temsil eden bir yapı olmasını sağlarken, aynı zamanda eklektik mimarinin sınırlılıklarını da gözler önüne sermektedir.

Kazmaoğlu ve Tanyeli'ye (1986, s. 43) göre, tarihsel öğelerin yorumlanması sırasında bu unsurlar soyut birer kavrama indirgenmekte ve bu şekilde çağdaşlaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşım, tarihsel mimari öğelerin özgün bağlamlarından koparılarak modern tasarım diline adapte edilmesini amaçlamaktadır. Ancak bu süreç, yer yer tarihsel kimliğin kaybolmasına ve mimari öğelerin yüzeysel bir biçimde ele alınmasına yol açabilir. Karatosun'a (2010, s. 32) göre yorumlama yaklaşımı, geleneksel dokuyu ya da yapıyı, kapsamlı analizlerle elde edilen tasarım verileri temelinde, çağdaş malzeme, teknoloji ve mimari dil kullanarak yeniden ele alan bir tasarım anlayışıdır. Bu yaklaşım, geçmişin mimari değerlerini korurken, onları modern ihtiyaçlara ve estetik beklentilere uygun bir şekilde yeniden yorumlamayı amaçlar. Bu süreçte, tarihsel öğeler çağdaş bir bağlamda yeniden işlenir ve hem işlevsel hem de estetik açıdan günümüz mimarisine entegre edilir.

Ahmet Hamdi Akseki Camii, modern mimarinin teknikleri ile geleneksel Türk-İslam mimarisinin estetik ve sanatsal değerlerini bir araya getiren bir tasarım anlayışına sahiptir. Yapı, Ankara'nın Çankaya ilçesi sınırları içerisinde, Eskişehir Yolu üzerinde, Diyanet İşleri Başkanlığı kampüsünün bitiminde konumlanmaktadır. Bu stratejik konum, caminin hem simgesel bir değer taşımaya hem de kolay erişilebilir bir ibadet ve sosyal alan olarak kullanılmasına olanak tanımaktadır.

Ahmet Hamdi Akseki² Camii'nin yapım kararı, 2006 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı ile Dini ve Sosyal Hizmet Vakfı tarafından düzenlenen Cami Projeleri İstişare Toplantısı'nda alınmıştır. Caminin inşaatı 19 Kasım 2008 tarihinde başlamış ve 18 Nisan 2013 tarihinde tamamlanarak ibadete açılmıştır. Açılış törenine dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ile dönemin Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez katılmıştır (Tan, 2013). Caminin mimarı Salim Alp'tir.

² Ahmet Hamdi Akseki (1887-1951), Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü Diyanet İşleri Başkanı olarak görev yapmıştır. Müsbet ilimlere, akılcı yaklaşıma ve felsefi düşünceye olan ilgisiyle tanınan Akseki, bazı filozofların düşüncelerini bu çerçevede incelemiş ve İslami bakış açısından eleştirmiştir (Bolay, 1989, s. 293).

Ahmet Hamdi Akseki Camii, toplamda 80.000 m² kapalı alan, 20.618 m² avlu ve 11.087 m² peyzaj alanından oluşan geniş bir alana yayılmaktadır (Işıklar Bengi & Topraklı, 2019, s. 48). Yapının bodrum katlarında 1860 araçlık kapalı otopark, depo alanları, stüdyo, gasilhane ve abdest alma birimleri gibi fonksiyonel bölümler bulunmaktadır. Ayrıca bu alanlarda Türkiye Diyanet Vakfı Sergi Salonu, Kitap Kafe, Gençlik Çalışmaları Merkezi ve Diyanet Radyo gibi sosyal ve kültürel birimler yer alır. 5000 kişi kapasiteli cami, geleneksel ve modern mimari yaklaşımlar arasında bir bağ kurmayı hedeflemiştir. Ancak, genel tasarımında geleneksel anlayışın hâkim olduğu ve modernliğin belirli sınırlar içinde kaldığı gözlemlenmektedir. Bu durum, caminin estetik ve işlevsellik açısından dengeli bir yapı olmasına katkıda bulunsa da yenilikçi bir mimari anlayışın eksikliği yönünde eleştiriler almıştır.

Bu çalışmada, Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin mimari ve estetik özellikleri, sosyal ve kültürel işlevleri ile eklektik tasarım anlayışı çerçevesinde bir değerlendirme yapılacaktır. Çalışma, caminin modern ve geleneksel mimari unsurlar arasında bir köprü kurma çabasını, bu çabanın ne derece başarılı olduğu ve eleştiriye açık yönlerini ele almayı amaçlamaktadır.

1. Mimari Özellikler ve Tasarım Analizi

Ahmet Hamdi Akseki Camii, tamamen betonarme yapı sistemi ve cam malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Yapının dış cephesi, beton yüzeylerin üzerine mermer kaplanarak geleneksel bir görünüm kazandırılmıştır. İç mekânda ise yine mermer malzeme kullanılarak görkemli ve estetik bir atmosfer oluşturulmuştur. Mihrap, minber ve vaaz kürsüsü, geleneksel anlayışı sürdüren detaylarla mermerden yapılmış ve bu unsurlar, caminin geleneksel Türk-İslam mimarisine bağlılığını yansıtan mimari bileşenler olarak dikkat çekmiştir. Bu malzeme tercihleri, yapının hem modern hem de geleneksel mimari öğeleri bir araya getirme çabasını somutlaştırmaktadır.

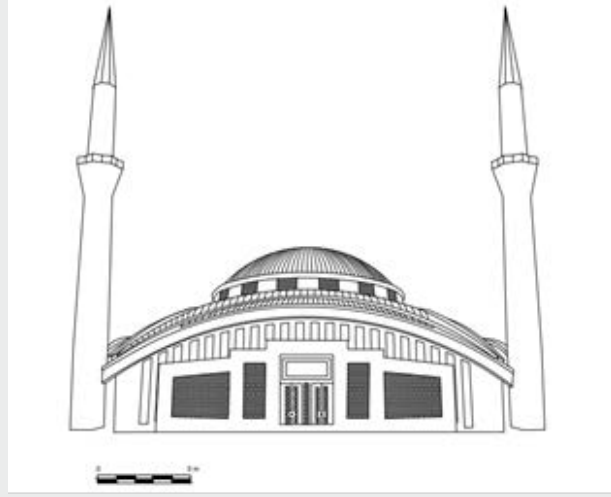
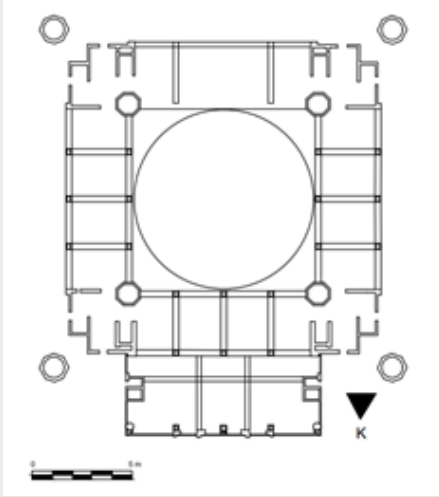
Fotoğraf 1. Ahmet Hamdi Akseki Camii Havadan Görünüm

Fotoğraf 2. Ahmet Hamdi Akseki Camii Genel Görünüm

Yapının kare planlı harimi, dört adet fil ayağı üzerine oturan 23 metre çapındaki ana kubbe ile örtülmüştür. Merkezi bir plan şemasına sahip olan yapı, geleneksel Türk-İslam mimarisine özgü tek kubbeli plan anlayışını modern bir yaklaşımla yorumlamaktadır. Kubbeye geçişler pandantifler aracılığıyla sağlanmış, bu da yapının mekânsal bütünlüğüne katkıda bulunmuştur. Kubbenin çevresindeki bölümler, eğimli kabuk çatı sistemi ile genişletilerek, mekânın hacmi artırılmıştır. Ana kubbenin

üzerinde yer alan bakır alem, tepesindeki hilal motifi ile İslam sanatında sıkça kullanılan sembolik bir öğeyi taşımaktadır. Bu tasarım hem geleneksel hem de çağdaş bir anlayışın harmanlandığını gösteren dikkat çekici bir örnek sunmaktadır.

Çizim 1. Ahmet Hamdi Akseki Camii Planı (N. B. Soy)

Çizim 2. Ahmet Hamdi Akseki Camii Kuzey Cephesi (N. B. Soy)

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin kütesinin dört köşesinde yer alan minareler, 66 metre yüksekliğe sahiptir. Kaidesiz olarak yükselen bu minareler, sekizgen yıldız kesitli bir gövdeye sahip olup, tek şerefe ile sade bir tasarım sergilemektedir. Minarelerin gövdeleri yukarı doğru daralarak yükselmekte ve kurşun kaplı külahlarla tamamlanmaktadır. Neoklasik üslubu yansıtan dikey devinimli bu minareler hem geleneksel hem de modern bir estetik sunarak caminin genel mimari anlayışına uyum sağlamaktadır.

Fotoğraf 3. Ahmet Hamdi Akseki Camii Güney Cephesi

Fotoğraf 4. Ahmet Hamdi Akseki Camii Minareleri

Ahmet Hamdi Akseki Camii, geniş bir avlu ile çevrelenmiştir ve bu avlu, geleneksel cami avlularından farklı olarak herhangi bir revak düzenlemesine sahip değildir. Yol kotundan yükseltilmiş olan avlu, etrafındaki peyzaj düzenlemesi ile aynı

düzlemde konumlanmıştır. Avluda çiçeklikler, oturma alanları, süs havuzları ve şelale gibi unsurlar, ziyaretçilere dinlenme ve estetik bir çevrede vakit geçirme imkânı sunmaktadır. Çokgen formlu şadırvan, caminin kuzeybatı köşesinde yer alır. Şadırvanın gövdesindeki plastik etkili çizgisel devinimler Art Deco tarzını yansıtmaktadır (Aslan, 2020, s. 171). Avludan cami ve diğer kullanım alanlarına erişim, merdiven, yürüyen merdiven ve asansör gibi modern ulaşım olanakları ile sağlanmaktadır. Bu düzenleme hem estetik hem de işlevsellik açısından cami mimarisine yenilikçi bir yaklaşım getirmektedir.

Fotoğraf 5. Ahmet Hamdi Akseki Camii Aulusu

Fotoğraf 6. Ahmet Hamdi Akseki Camii Şadırvanı

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin tüm cepheleri simetrik bir düzen göstermektedir. Kubbeyi taşıyan kemer sistemindeki eğrisel devinimler, yapıya Art Nouveau tarzının zarif ve akışkan estetiğini kazandırırken, kemerlerin altından dikey doğrultuda uzanan üçgen kesitli taşıyıcılarda görülen plastik etkiler ve taşıyıcılar arasındaki dikdörtgen formlu pencereler ise Art Deco tarzına ait modern geometrik detayları yansıtmaktadır (Aslan, 2020, s. 172). Bu özellikler, caminin mimari tasarımında farklı dönemlere ait estetik yaklaşımların bir araya getirildiğini gösteren önemli unsurlardır.

Yapının kuzey cephesi, Anadolu Selçuklu mimarisine özgü kapı formu ve süslemelerle düzenlenmiştir. Cephede yer alan 5 metre yüksekliğindeki taçkapı, dikkat çekici bir tasarıma sahiptir. Kapının çevresi, U şeklinde geniş bir bordür ile kuşatılmıştır. Bu bordür, dikey dikdörtgen ve kare formunda, çevresi silmeli kartuşlarla doldurulmuştur. Kartuşların içi, Selçuklu mimarisine özgü on kollu yıldız motifleriyle süslenerek geleneksel dokuyu yansıtmaktadır.

Taçkapının her iki tarafında, üçlü giriş düzenini vurgulayan, boyut olarak daha küçük dikey dikdörtgen ve yatay dikdörtgen formlu pencere kütleleri yer almaktadır. Bu pencere düzenlemelerinin üzeri, kafesleme tekniğiyle yapılmış, on kollu Selçuklu yıldızı³ kompozisyonlu geometrik süslemelerle bezemiştir. Bu detaylar, caminin tasarımında Selçuklu estetiğinin modern bağlamda ele alındığını göstermektedir.

³ Yıldız motifleri, Anadolu Selçuklu sanatında genellikle geometrik kompozisyonların temel öğelerinden biri olarak yer almaktadır. İslam felsefesinde güneş, ay ve yıldızlara yüklenen dini anlamlar, bu motiflerin manevi bir boyut kazanmasına neden olmuştur. Hem Büyük Selçuklu hem de Anadolu

Fotoğraf 7. Taçkapı Genel Görünüm

Fotoğraf 8. Taçkapı Detayı

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin ana girişinde yer alan iki adet yan yana düzenlenmiş çift kanatlı ahşap kapılar, zengin malzeme ve süsleme detaylarıyla dikkat çekmektedir. Bu kapılar akçaağaç, abanoz, armut ve maun ağaçlarından yapılmış olup, üzerleri sedef kakmalı süslemelerle bezenmiştir. Kapılarda altı, sekiz ve on kollu yıldız motiflerinden oluşan geçmeli desenler kullanılmış, merkezde ise on altı kollu yıldız motifi yer almıştır.

Fotoğraf 9. Taçkapı, Ahşap Kapı Kanatları

Fotoğraf 10. Yan Cephe Kapıları

Yapının diğer girişleri, batı ve doğu cephelerinde bulunan 3,35 metre yüksekliğindeki ikişer kapı ile sağlanmaktadır. Bu kapılar, etrafı silmelerle çevrelenmiş dikdörtgen bir niş içine yerleştirilmiştir. Ahşap kapı kanatlarında kullanılan on kollu yıldız motifleri, geometrik kompozisyonlarla estetik bir bütünlük oluşturmuştur. Bu detaylar, geleneksel ahşap işçiliği ve İslam sanatının karakteristik unsurlarını yansıtmaktadır.

Selçuklu sanatında yaygın olarak kullanılan bu motifler, her iki kültürün ortak süsleme anlayışını yansıtan önemli öğeler olmuştur (Çaycı, 2008, s. 73).

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin kuzey taçkapısından geçiş, ön giriş bölümü olarak düzenlenmiş bir alana açılmaktadır. Üçlü bir ön giriş düzenine sahip bu bölüm, yapıyı doğu ve batı cephelerden çevreleyen bir koridor şeklindedir ve işlevsel olarak ayakkabılık olarak tasarlanmıştır. Orta bölümdeki duvarlar mermer kaplama ile tamamlanmış olup, yan duvarlarda bulunan nişlerde turkuaz zemin üzerine zemin oyma tekniğiyle yapılmış, altın varaklı ayet madalyonları yerleştirilmiştir. Bu alanın üzeri düz tavan ile örtülmüş olup, tavanın merkezinde alçıpan üzerine işlenmiş on altı kollu geçmeli yıldız motifi dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 11. Ahmet Hamdi Akseki Camii, Ön Giriş Tavanı

Fotoğraf 12. Ön Giriş Duvarlarındaki Hat Süslemeleri

Fotoğraf 13. Harime Açılan Cam Kapılar

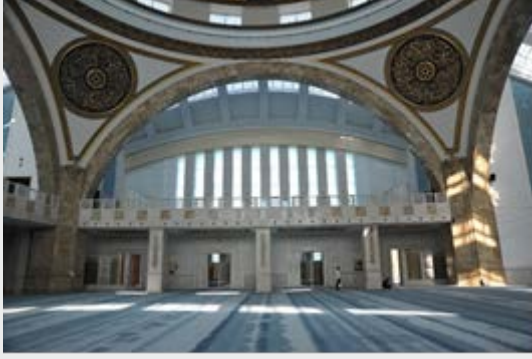
Bu bölümden harime geçiş, otomatik açılır cam kapılarla sağlanmaktadır. Cam kapılar, geleneksel ve modern tasarım öğelerini bir araya getiren dikkat çekici bir tasarıma sahiptir. Üzerleri, altın varak renkli on kollu ve beş kollu yıldız formlarından oluşan geometrik kompozisyonlarla süslenmiştir. Bu tasarım, geleneksel motiflerin modern bir yüzeye adapte edilmesiyle, estetik ve işlevselliğin uyumlu bir birliktelik oluşturduğunu göstermektedir.

Yapıda kullanılan üç kenarlı fil ayaklar, harim duvarlarına bağımlı bir yapıya sahiptir ve yalnızca gövdeden oluşmaktadır; başlık ve kaide gibi unsurları bulunmamaktadır. Kubbenin kemerleri kahverengi mermerle kaplanarak yapıya zarif bir görünüm kazandırılmıştır. Kubbenin dört yönündeki kabuk çatı formu, harimde üçer ayakla temsil edilmiştir. Bu ayakların yüzeyleri beyaz mermerle kaplanmış olup, ortalarında kahverengi mermerle kaplı nişler bulunmaktadır. Ayakların alt kısımlarında, dört yönünde de on kollu geçmeli Selçuklu yıldızı motifleri yer almaktadır.

Yapının kuzey yönündeki mahfil altı bölümü, diğer kısımlara göre daha geniş bir alan sunmaktadır. Bu bölümde üç ek ayak yer almakta ve harime bir ön giriş alanı gibi işlev görmektedir.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin harim kısmı kuzey, doğu ve batı duvarlarından U şeklinde ikinci kat mahfili ile çevrelenmiştir. Mahfil korkulukları, bir sıra cam ve bir sıra mermerden oluşmuş olup, kafesleme tekniğiyle işlenmiş on kollu geçmeli Selçuklu

yıldızı motifleri ile süslenmiştir. Mermer ve camın bir araya geldiği bu tasarım, hafiflik ve şeffaflık etkisi yaratırken, taşıyıcı sütunların bulunmamasıyla günümüz mimari stillerinden Art Deco tarzının karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Bu düzenleme, geleneksel ve modern unsurların bir arada harmanlandığı dikkat çekici bir mimari uygulamadır.

Fotoğraf 14. Ahmet Hamdi Akseki Camii, Üst Kat Mahfili Genel Görünüm

Fotoğraf 15. Ahmet Hamdi Akseki Camii, Üst Kat Mahfili

Harimin güney duvarındaki mihrap, mermerden yapılmış ve U şeklinde geniş bir bordürle çerçevelenmiştir. Bu bordür, yanlarda dikey ve ortada enine dikdörtgen kartuşlarla bölümlenmiştir. Kartuşlardan en alttakiler, altın varaklı sarmal rumi motiflerinden oluşan bitkisel kompozisyonlarla süslenmiştir. Diğer kartuşlar ise yazı kuşağı niteliğinde olup, üzerinde *Ayetel Kürsi* yer almaktadır. Mihrap kuşağındaki hat yazıları, şebeke tekniğiyle içi boşaltılarak yapılmış ve iki yandan aydınlatılmıştır.

Düz atkı kemerli mihrap nişinin altında, mihrap ayeti bulunmaktadır. Mihrap kavsarası, U şeklinde iki bordürle çevrelenmiştir ve bu bordürler de sarmal rumi motifleriyle süslenmiştir. Mihrap, yedi sıra mukarnas kavsaralı bir yapıya sahiptir. Kavsaranın etrafı, bir bordürle çevrelenmiş ve bordür, birbirine geçmeli üç kollu yıldız motifleriyle süslenmiştir. Sekizgen formlu mihrap nişinin üst kısımlarında ise on kollu yıldız motifleri dikkat çekmektedir. Bu detaylar, geleneksel Selçuklu ve Osmanlı süsleme sanatını çağdaş bir yorumla yaşatma çabasını ortaya koymaktadır.

Fotoğraf 16. Ahmet Hamdi Akseki Camii Mihrabı

Fotoğraf 17. Ahmet Hamdi Akseki Camii Mihrap Kavsarası

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nde mermer malzemeden yapılmış minberi, düz atkı kemerli giriş kapısının üzerindeki kitabesiyle dikkat çekmektedir. Çift kanatlı minber kapısı, kündekari tekniğiyle işlenmiş olup, üzeri sedef kakmalarla süslenmiştir. Üç panoya ayrılmış kapıların her birinde on kollu geçmeli yıldız motifleri bulunmaktadır. Minberin yan aynalıkları, tek bir bölümden oluşmakta ve dikey formda yapılan kasetlemelerin içleri on kollu yıldız motifleriyle bezenmiştir.

Basamak görünümüne sahip olan minberin korkuluğu bulunmamakla birlikte, bu alan topuz formu küresel detaylarla her bir dikey bölüme bir adet gelecek şekilde tasarlanmıştır. Merdivenler, kesintisiz bir şekilde köşk kısmına uzanmaktadır. Köşkün her iki yanında kafesleme tekniğiyle işlenmiş on kollu yıldız motifleri yer almaktadır. Minberin bu dikey devinimli tasarımı, Art Deco tarzının etkilerini yansıtarak modern ve geleneksel unsurların harmanlandığı bir tasarım sunmaktadır.

Fotoğraf 18. Ahmet Hamdi Akseki Camii Minberi

Fotoğraf 19. Minber Ahşap Kapı Kanatları

Mermer vaaz kürsüsü, dikdörtgen formda tasarlanmış ve üç tarafı kapatılmış sade bir ayırımla belirginleştirilmiştir. Ön yüzde, ahşap malzemeden yapılmış ve sedef kakmalarla süslenmiş bir pano yer almaktadır. Vaaz kürsüsüne, zeminden dört basamakla ulaşılmaktadır.

Fotoğraf 20. Ahmet Hamdi Akseki Camii Vaaz Kürsüsü

Fotoğraf 21. Ahmet Hamdi Akseki Camii Müezzîn Mahfili

Harimin kuzeybatı köşesinde, fil ayağını çevreleyen bir müezzîn mahfili yer almaktadır. Beşgen formda tasarlanmış olan bu mahfil, mermer malzemeden yapılmış olup, ikinci kat mahfilinde görülen süsleme özelliklerini taşımaktadır. Bu süslemeler arasında kafesleme tekniğiyle işlenmiş geometrik desenler ve on kollu yıldız motifleri öne çıkmaktadır. Mahfilin tasarımı hem geleneksel hem de modern estetik anlayışını birleştiren bir yaklaşımı yansıtarak harim içindeki mekânsal düzeni estetik bir şekilde tamamlamaktadır.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nde, kabuk çatı, kubbe ve duvarlarda çok sayıda pencere kullanılarak yapıya ferah ve aydınlık bir atmosfer kazandırılmıştır. Yapı duvarlarında dikey formlu, boydan boya uzanan pencereler yer alırken, bu pencerelerin üzerleri on yapraklı çiçek motifleri ile işlenmiştir. Kabuk çatıda ise enine dikdörtgen formlu kasetlemeler içerisinde pencereler bulunmakta, bu pencerelerin içlikleri on kollu yıldız motifleri ile süslenmiştir.

Fotoğraf 22. Ahmet Hamdi Akseki Camii Pencere Düzeni

Pencerelerin çokluğu ve büyük boyutları, caminin iç mekânında doğal ışığın etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Bu tasarım sayesinde, yapı yalnızca estetik

açıdan değil, aynı zamanda işlevsel olarak da modern mimarinin gerekliliklerini karşılayarak ferah bir ibadet alanı sunmaktadır.

Caminin aydınlatma sistemi hem iç hem de dış mekânlarda etkili bir şekilde tasarlanmıştır. İç mekânda aydınlatma, duvar aplikleri, armatürler ve spot lambalar kullanılarak sağlanmıştır⁴. Aydınlatmada kullanılan elemanlar, sıcak beyaz ışık yayarak mekânda huzurlu ve dengeli bir atmosfer yaratmıştır.

Caminin süslemeleri, hat sanatı ve kalem işleri açısından zengin bir görünüm sunmaktadır⁵. Caminin içinde kullanılan yazılar, taş ve mermer üzerine işlenmiş, böylelikle geleneksel estetik anlayış modern bir yorumla sürdürülmüştür. Bu detaylar, caminin sanatsal ve kültürel değerini artıran önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin ana kubbesi, alçıpan üzerine işlenmiş beş kollu yıldız, altıgen ve ongenlerden oluşan bir geometrik kompozisyona sahiptir. Kubbenin merkezinde, naht tekniğiyle⁶ yapılmış bir madalyon yer almakta ve bu madalyon kubbenin en dikkat çekici süsleme unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Madalyonun merkezinde kufi hat ile "Allahu Rabbuna" yazılmış, etrafındaki dairede ise yine kufi hat ile "Besmele" yer almaktadır. Bu dairenin dışında, sekiz büyük "vav" harfinin içine yerleştirilmiş şekilde, *Şems Suresi*'nin 1-7. ayetleri yazılmıştır.

Fotoğraf 23. Ahmet Hamdi Akseki Camii Kubbe Düzeni

Fotoğraf 24. Kubbe Göbeği Süslemesi

Madalyonun çevresinde çarkıfelek kompozisyonu oluşturan bir yazı şeridi bulunmaktadır. Bu şeritlerde *Yasin Suresi* (36-40, 82-83), *Saffat Suresi* (180-182) ve *Tegabün Suresi* (1-3) ayetleri, celi sülüs hatla siyah zemin üzerine altın varakla kaplanarak yazılmıştır (Baysal, 2018, s. 27). Kubbenin eteğindeki bordürde zencerek motifleri yer almakta, kubbe kasağında ise celi sülüs hatla siyah zemin üzerine altın varak kaplamalı *Esmâ'ül Hüsnâ* yazılı bordür bulunmaktadır.

⁴ Dış aydınlatma, Zeve Aydınlatma Tasarım Stüdyosu tarafından projelendirilirken, iç mekândaki aydınlatma sistemi Ender İnşaat tarafından gerçekleştirilmiştir.

⁵ Hüsn-i Hat uygulamalarında hattat Hüseyin Kutlu'nun eserleri yer alırken, süslemelerin tasarımı ve uygulanması ise Semih İrteş tarafından gerçekleştirilmiştir.

⁶ Naht tekniği, rölyefli ahşap kesim yöntemi olarak tanımlanır ve genellikle sanat eserlerinde detaylı ve ince işçilik gerektiren bir süsleme tekniğidir. Ahmet Hamdi Akseki Camii'nde, bu teknik iç mekân dekorasyonunda ilk kez uygulanmıştır. Bu yenilikçi kullanım, geleneksel Türk-İslam sanatına yeni bir yorum getirmiş ve caminin sanatsal zenginliğini artıran önemli bir detay olarak öne çıkmıştır (Baysal, 2018, s. 26).

Fotoğraf 25. *Yay Kirişlerindeki Süslemeler*

Fotoğraf 26. *Pandantif Yüzeyi Süslemesi*

Yapının harim kısmında, dört duvar boyunca uzanan yay kirişlerinde celi sülüs hatla yazılmış kırk *Hadis-i Şerif* yer almaktadır. Bu hat yazıları, beyaz zemin üzerine altın varak kaplanarak işlenmiştir. Bu süslemeler, caminin estetik ve manevi boyutunu zenginleştiren, geleneksel İslam sanatını yansıtan önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Yazıların düzenlenişi ve kullanılan teknik, mekâna görkemli bir atmosfer kazandırmaktadır.

Caminin pandantifleri, kubbede olduğu gibi arka planda ongen, altıgen ve beş kollu yıldız formlarının birleşiminden oluşan geometrik kompozisyonlarla süslenmiştir. Pandantiflerin kenarları ve ortasında yer alan madalyonun çevresi, siyah zemin üzerine altın varaklı zencerek motiflerinden oluşan bir bordürle çerçevelenmiştir. Madalyonların merkezinde on kollu geçmeli yıldız motifleri yer alırken, madalyonların çevresinde ise celi sülüs hatla yazılmış ayet kitabeleri bulunmaktadır.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin mahfil altı tavanlarında, her bir bölmede üçer adet enine ve dikey yerleştirilmiş asma tavan bulunmaktadır. Bu tavanlar, dikey formda şebeke tekniğiyle işlenmiş, içleri boşaltılarak iki yandan aydınlatılan sekiz köşeli geçmeli yıldız motifleriyle süslenmiştir. Asma tavanlar, içlerinde sarmal rumi motifleri bulunan, siyah zemin üzerine altın varakla kaplanmış şemselerden oluşan bordürlerle çerçevelenmiştir.

Fotoğraf 27. *Mahfil Altı Tavan Süslemesi*

Fotoğraf 28. *Cami Duvarlarında Bulunan Süslemeler*

Fotoğraf 29. Ahşap Üzeri Kalemîşi Süsleme Panoları

Yapıda güney duvarı ve kadınlar mahfili duvarlarında kullanılan alçıpanlar, turkuaz ve beyaz renklerle oluşturulmuş on köşeli geçmeli yıldız motifleriyle boydan boya süslenmiştir. Bu süslemeler, caminin iç mekânında renk ve desen uyumu sağlayarak hem estetik bir zenginlik katmış hem de geleneksel motiflerin modern bir yorumla kullanımını yansıtmıştır.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin kadınlar mahfili duvarları ile doğu ve batı giriş bölümlerinde, ahşap üzerine kalemîşi uygulanmış panolar bulunmaktadır. Kadınlar mahfilindeki bu panolar, çini görünümünü verilmiş detaylarıyla dikkat çeker. Geometrik düzenlemelerde ahşap çıtakârî tekniği uygulanmış olup, çitalar arasındaki çiçek süslemeleri, XVI. yüzyıl Karamemi üslubunu yansıtmaktadır (Baysal, 2018, s. 26).

2. Değerlendirme

Eklektik cami mimarisi, geleneksel mimari unsurların modern malzeme, teknik ve tasarım anlayışlarıyla yeniden yorumlanmasını ifade eder. Bu yaklaşım, bir yandan geçmişin estetik değerlerini koruma ve onları yaşatma amacını taşıırken, diğer yandan çağdaş toplumların ihtiyaçlarına uygun işlevsel mekânlar yaratmayı hedefler. Geleneksel mirası modern bağlamda yeniden işleyerek geleneksel üslupları çağdaş bir ifadeye dönüştürür. Örneğin, kubbeler, minareler, kemerler gibi geleneksel öğeler, betonarme, cam ve çelik gibi modern malzemelerle birleştirilerek farklı bir estetik anlayış yaratılır.

Eklektik cami mimarisinde tasarımın ana hedeflerinden biri, estetik ve işlevsellik arasında bir denge kurmaktır. Bu bağlamda, geleneksel motifler ve geometrik desenler modern teknolojilerle birleştirilerek hem görsel zenginlik hem de mekânın çağdaş ihtiyaçlara uyumu sağlanır. Ancak bu süreçte, unsurların bir araya getirilme biçimi, tasarımın bütünlüğü açısından eleştiri konusu olabilir. Özellikle, farklı dönemlere ve coğrafyalara ait öğelerin bir yapıda toplanması, kimi zaman stilistik bir karmaşaya neden olabilir.

Türkiye'de eklektik cami mimarisine iyi bir örnek olan Ahmet Hamdi Akseki Camii, Selçuklu ve Osmanlı mimari unsurlarını çağdaş mimari tekniklerle birleştirmiştir. Yapının dış cephesinde geleneksel kubbeler ve minareler yer alırken, iç mekânda modern aydınlatma teknikleri, betonarme yapısal sistemler ve sedef kakmalı kapılar gibi zengin detaylar dikkat çeker. Ancak bu yapı, geleneksel mimari unsurların

çağdaş bağlamda yorumlanması noktasında başarılı bulunmakla birlikte, yenilikçi bir estetik ortaya koyma açısından sınırlı bir yaklaşım sergilemiştir.

Eklektik cami mimarisine yöneltilen eleştirilerden biri, geçmişin yalnızca yüzeysel bir şekilde taklit edilmesi ve bunun bir yaratıcılık eksikliğine işaret etmesidir. Geleneksel öğelerin yeniden yorumlanması, sıklıkla geçmişe öykünme olarak algılanır ve modern mimari kimliğin inşasında yetersiz bulunur. Ayrıca eklektik yaklaşımlar, estetik bütünlükten uzak ve farklı üslupların bir araya getirildiği tasarımlar olarak değerlendirilme riski taşır.

2.1. Plan Tipi

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin kabuk sistemi, geleneksel kubbe ve yarım kubbe konseptlerinin soyutlanarak yeniden yorumlandığı bir kütle organizasyonu sunmaktadır. Bu tür kabuk sistemine, ilk olarak Vedat Dalokay'ın Kocatepe Camii için tasarladığı projede rastlanmaktadır. Dalokay'ın bu yenilikçi yaklaşımı, daha sonra çeşitli çağdaş cami projelerinde farklı şekillerde uygulanmıştır.

Şakirin Camii (2009), bu yaklaşımın somut bir yansıması olarak öne çıkar. Yapı, geleneksel çizgilerin modern formlarla harmanlandığı, kırık kabuklu tasarım anlayışının başarılı bir örneğidir ve post-modern bir mimari deneme olarak dikkat çeker (Kutlu & Düzenli, 2016, s. 105). Benzer şekilde, Ankara Ayşe Hatun Camii, Karabük Üniversitesi Camii, Mamak Merkez Camii, İstanbul Ayşe Ilıcak Camii (Tayılga, 2021, s. 60) ve Konya Karatay Belediyesi Çelebi Camii bu tür planlamaya sahip çağdaş cami örnekleri arasında yer almaktadır. Bu yapılar, geleneksel cami mimarisi ile modern tasarım öğelerini bir araya getirme çabalarının özgün örneklerini temsil etmektedir.

Geleceğin cami tasarımlarında, esnek ve modüler plan tipleri benimsenebilir. Bu, farklı ibadet gruplarının ve sosyal aktivitelerin aynı mekânda daha işlevsel bir şekilde organize edilmesine olanak tanıyabilir. Ahmet Hamdi Akseki Camisi'nin planında alt kata sosyal etkinlik alanları eklemek, ibadet dışında caminin toplumsal bir merkez olarak kullanılmasını desteklemiştir.

2.2. Yapı Elemanları

Ahmet Hamdi Akseki Camisi'nin avlusu, geniş bir peyzaj alanı ve estetik unsurlarla zenginleştirilmiştir. Çiçeklikler, oturma alanları, süs havuzları ve şelaleler, avluya işlevsel ve görsel bir dinamizm katmaktadır. Bu düzenleme, kullanıcıların ibadet öncesi veya sonrası rahatça vakit geçirebileceği bir sosyal alan sunmayı amaçlamaktadır. Günümüzde tasarlanan camilerde, keskin sınırlarla çevrili olmayan ve daha özgür, açık mekân düzenlemelerine sahip avlu tasarımları öne çıkmaktadır. Bu anlayış, geleneksel cami avlularındaki sınırlı ve kapalı alan düzeninin aksine, doğal çevreyle bütünleşen ve kullanıcıya daha geniş bir hareket alanı sunan bir yaklaşımla şekillenmiştir.

Bu tasarım anlayışının en dikkat çekici örneklerinden biri, Sancaklar Camii'dir (2013). Geniş bir arazi üzerine konumlanan ve yerin altına inşa edilen bu cami, minimal bir tasarım anlayışıyla, maneviyat ve mekân ilişkisini güçlü bir şekilde vurgulamaktadır (Akbulut & Erarslan, 2017, s. 43). Aynı şekilde, Yeşil Vadi Camii

(2010), güney yarısı sığ bir su havuzu ile çevrili beyaz mermer bir platform üzerinde konumlanmıştır. Merdivenle çıkılan bu tasarım, camiye fiziksel bir yükseltiyle mekânsal olarak çevresinden ayırırken, aynı zamanda bir ritüel geçiş hissi yaratmaktadır (Öney, 2019, s. 373).

Bu örnekler, modern cami mimarisinde gelenekten tamamen kopmadan, açık ve dinamik alan düzenlemelerinin nasıl kullanılabileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle açık avlu ve çevre ile uyumlu tasarım anlayışı, ibadet mekânlarını sadece dini değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir deneyim alanına dönüştürmektedir. Bu yaklaşım, kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, doğa ile uyumlu, çağdaş bir cami mimarisi dilinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Ahmet Hamdi Akseki Camii'nde avlunun açık ve sosyal bir alan olarak düzenlenmiş olması da özgün bir tasarım olarak görülmektedir.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nde, kütlenin dört köşesinde yer alan minareler hem geleneksel hem de modern mimari anlayışını yansıtan bir tasarıma sahiptir. Kaidesiz olarak yükselen bu minareler, sekizgen yıldız kesitli bir gövdeye sahiptir ve yalnızca tek şerefeli olarak tasarlanmıştır. Minarelerin genel estetik dili, Neoklasik üslup özelliklerini taşıırken, gövdenin yukarı doğru incelen formu ile güçlü bir dikey devinim etkisi yaratılmaktadır.

Modern bir forma sahip olan bu minareler, geleneksel üsluba en yakın şekilde tasarlanmış ve geleneksel ile modern mimarinin dengeli bir harmanını sunmuştur. Özellikle yalın ve sade süslemeleri hem tarihi bir referans sunmakta hem de çağdaş bir sadelik anlayışını yansıtmaktadır.

Caminin dört köşesine yerleştirilen dört adet minare, yapıyı mimari açıdan yüceltme ve daha dikkat çekici bir görünüm kazandırma amacı taşımaktadır. Ancak, bu düzenleme aynı zamanda biçimsel bir uyumsuzluk yaratmış ve yapının genel estetik dengesi üzerinde olumsuz bir etki bırakmıştır. Dört minarenin eklenmesi, caminin mimari görselliğini artırmayı hedeflese de estetik anlamda yapıyı ağırlaştırarak sadelikten uzak bir izlenim oluşturmıştır.

Bu yaklaşım, geleneksel cami mimarisinde sıkça görülen ihtişam arayışını yansıtmakla birlikte, modern mimarinin minimalizm ve işlevsellik anlayışıyla çelişmektedir. Minarelerin bu yerleşimi, görsel yoğunluk açısından eleştiriye açık bir durum yaratmış, tasarımın bütünlüğünü zayıflatmıştır. Daha az sayıda veya daha incelikli bir tasarım diliyle ele alınan minareler, yapının modern ve sade estetik anlayışına daha iyi uyum sağlayabilir ve mekânsal dengeyi koruyabilirdi. Bu nedenle, bu tasarımda gözetilen ihtişam arayışı, sade ve dengeli bir mimari anlayışın önüne geçmiştir.

Yapının kare planlı harim bölümü, dört fil ayağı üzerine oturan ve 23 metre çapında olan ana kubbe ile örtülmüştür. Merkezi plan şeması üzerine inşa edilen harimde, geleneksel Türk-İslam mimarisinin kubbe sistemi modern bir yaklaşımla yeniden yorumlanmıştır. Kubbenin çevresindeki alanlar, eğimli kabuk çatı sistemi ile genişletilerek mekânsal derinlik ve hacim kazandırılmıştır.

Kubbeye geçişler pandantifler aracılığıyla sağlanmış olup, bu geçiş elemanları, yapının klasik mimari karakterini korurken modern bir mühendislik anlayışıyla birleştirilmiştir. Bu tasarım, hem geleneksel cami mimarisi ile uyumlu hem de çağdaş estetik ve teknik unsurları bir araya getiren bir yaklaşımla dikkat çekmektedir.

Ahmet Hamdi Akseki Camisi'nin mermer mihrabı sekizgen formlu olup yedi sıra mukarnas kavsaralıdır. Klasik şemada alışkın olunan düzeyde form ve süslemelere sahiptir. Mihrap tasarımı, geleneksel çizgilere sadık kalınarak tasarlanmış olmakla birlikte, modern mimari anlayışıyla daha fazla bütünleşebilecek unsurlar eklenebilirdi. Mermerin yanı sıra modern malzemelerle bir kombinasyon sağlanarak daha yenilikçi bir görünüm elde edilebilirdi. Mihrap çevresinde özel aydınlatmalar kullanılarak detayların vurgulanması ve mekâna derinlik kazandırılması sağlanabilirdi. Klasik desenlerin modern bir şekilde soyutlanarak yeniden yorumlanması, tasarımı hem geleneksel hem de çağdaş bir perspektifle zenginleştirebilirdi.

Bu öneriler hem geleneksel değerleri koruyan hem de modern mimariyle harmanlanan daha dinamik bir mihrap tasarımı sunulmasını sağlayabilir. Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin genel mimarisiyle uyum içinde olan mihrap, bu haliyle klasik ve modern arasında bir geçiş noktasında yer almaktadır.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin mermerden yapılmış minberi hem geleneksel hem de modern tasarım unsurlarını bir araya getiren bir yapıya sahiptir. Düz atkı kemerli giriş kapısı, çift kanatlı olarak tasarlanmış ve künde kari tekniğiyle işlenmiştir. Kapının yüzeyi, ince detaylarla bezenmiş sedef kakmalarla zenginleştirilmiştir.

Minberin genel tasarımında, dikey devinim etkisi dikkat çekmektedir. Gövdenin yukarı doğru incelenerek yükselmesi ve sade geometrik hatları, modern mimari anlayışın etkilerini taşıyan Art Deco tarzını andırmaktadır. Osmanlı minberlerinden esinlenen modern cami minberlerinde, geleneksel süsleme anlayışının belirgin izleri görülmektedir. Bu tasarımlarda, modern mimaride sıklıkla karşılaşılan sade ve minimalist yaklaşımların aksine, altın varak ve yoğun süslemeler dikkat çekmektedir.

Bu tür tasarımlar, klasik Osmanlı mimarisinin ihtişamını yansıtmaya çalışırken, zaman zaman aşırı süsleme kullanımı nedeniyle modern sadelik anlayışıyla çelişebilir. Geleneksel detayların yoğunluğu, bazı durumlarda tasarımın genel dengesi ve mekânsal uyumu açısından sorun yaratabilir. Ancak bu yaklaşım, tarihi cami estetiğine duyulan saygıyı ve geleneksel zanaat değerlerini yaşatma arzusunu da açıkça ortaya koymaktadır.

Özgün tasarımlı çağdaş camilerde, geleneksel minber anlayışından farklı olarak, malzeme ve form açısından daha yenilikçi yaklaşımlar benimsenmiştir. Bu camilerde, özellikle ahşap gibi doğal ve sıcak bir malzemenin tercih edilmesi, modern tasarım anlayışıyla uyumlu bir seçim olmuştur.

Çağdaş minber tasarımlarında, alışılmış dikdörtgen formlardan uzaklaşılarak farklı geometrik ve soyut şekiller denenmiştir. Örneğin; Sancaklar Camii'nde kullanılan dairesel formdaki minber, minimal ve simgesel bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Şakirin Camii'ndeki yarım ay şeklindeki minber hem estetik bir zarafet hem de sembolik bir anlam taşımaktadır. Yeşil Vadi Camii'nde ise tamamen cam malzemeden tasarlanan

minber, şeffaflığıyla modernliği ve mekânın manevi atmosferini bir araya getirmiştir (Akbulut & Erarslan, 2017, s. 49).

Bu tür yenilikçi yaklaşımlar, minberin sadece fonksiyonel bir unsur değil, aynı zamanda bir tasarım ifadesi olduğunu da göstermektedir. Modern cami mimarilerinde kullanılan bu yaratıcı formlar, geleneksel süsleme anlayışının yerini minimal ve çağdaş bir estetik anlayışa bırakmış, malzeme ve form seçimlerinde ise özgünlüğü ön planda tutmuştur. Gelecekte, bu tür tasarımların daha fazla denenmesiyle cami mimarisine yeni bir bakış açısı kazandırılması mümkün olacaktır.

Daha çağdaş bir yorum geliştirmek adına, geleneksel süslemelerin modern yorumlarla sadeleştirilmesi ve minimal estetik anlayışla harmanlanması önerilebilir. Örneğin, yoğun altın varak yerine mat ve doğal tonlarda metalik detaylar kullanılabilir, süslemeler daha soyut ve geometrik bir dille ifade edilebilir. Bu tür bir denge, hem klasik Osmanlı minberlerinden esinlenen bir estetik yaratmayı hem de modern cami mimarisine uyum sağlamayı mümkün kılabilir.

Klasik dönem cami mimarisine öykülenen bir diğer yapı elemanı olan müezzin mahfili, Ahmet Hamdi Akseki Camii'nde hem işlevsel hem de estetik bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Harimin kuzeybatı köşesinde, fil ayağı etrafını çevreleyecek şekilde konumlanan müezzin mahfili, beşgen formda tasarlanmış ve mermerden yapılmıştır. Bu tasarım, geleneksel mahfil anlayışını modern malzeme ve tekniklerle yeniden yorumlamaktadır.

Yapıdaki müezzin mahfili, ikinci kat mahfilinde görülen süslemeleri yansıtarak tasarımda bir bütünlük oluşturmuştur. Kullanılan mermer malzeme ve detaylı süslemeler, mekâna hem zarafet hem de geleneksel bir atmosfer katmıştır. Müezzin mahfilinin bu formu, modern camilerde genellikle daha sade ve minimal bir anlayışla ele alınırken, bu yapıda geleneksel öğeler korunarak çağdaş bir yoruma ulaşılmıştır. Bununla birlikte, tasarımın modern mimarinin hafiflik ve işlevsellik ilkeleriyle daha fazla ilişkilendirilmesi, mahfilin mekânsal etkisini güçlendirebilir.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin mermerden yapılmış vaaz kürsüsü, sade bir tasarım anlayışıyla dikkat çekmektedir. Dikdörtgen formda olan kürsü, üç tarafı kapatılmış ve basit bir ayrımla oluşturulmuştur. İşlevselliğin ön planda tutulduğu bu tasarımda, estetik detaylardan ziyade kullanım kolaylığına vurgu yapılmıştır. Zeminden dört basamakla erişilen vaaz kürsüsü, mekân içinde kompakt bir çözüm sunmaktadır.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin taçkapı tasarımı, geleneksel mimari unsurlarla modern dokunuşların bir araya getirildiği bir yaklaşımla ele alınmıştır. Taçkapının çevresini kuşatan geniş U şeklindeki bordür, dikey dikdörtgen ve kare formlu, etrafları silmeli kartuşlarla zenginleştirilmiştir. Bu detaylar, Osmanlı ve Selçuklu döneminin süsleme anlayışını yansıtırken, caminin genel klasik mimari kimliğini güçlendiren unsurlar arasında yer alır.

Bununla birlikte, caminin harim kısmına geçişte kullanılan otomatik açılır fütüristik cam kapılar, modernizmin bir yansıması olarak öne çıkar. Ancak, bu uygulama mekânda işlev ve estetik çizgi çatışmasına neden olmuş, geleneksel ve

modern öğelerin bir arada yer alması, estetik açıdan bir bütünlük oluşturmaktan ziyade, farklılıkların yan yana sıralandığı bir tasarım anlayışını ortaya koymuştur.

Cam kapı yüzeylerine işlenen geleneksel motifler, modern ve klasik unsurlar arasında bir denge kurmaya çalışsa da genel yapı anlayışında bu iki yaklaşımın sentezlenmesinden ziyade birbirinden bağımsız olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu durum, yapının ana mekânını belirleyen Klasizm'den beslenen tasarım dilinin, modern öğelerle uyumlu bir şekilde harmanlanamadığını göstermektedir (Oral, 2020, s. 492).

Yapıda kullanılan pencere düzeni, yapıya hem estetik hem de işlevsel anlamda önemli katkılar sağlamaktadır. Kabuk çatı, kubbe ve duvarlardaki pencerelerin fazlalığı, caminin genel tasarımında aydınlık ve ferah bir atmosfer yaratmayı hedefleyen bir anlayışı yansıtır. Dikey formulu, boydan boya uzanan pencereler, duvarlara dinamik bir hareket kazandırırken, üst kısımlarındaki on yapraklı çiçek motifleri, geleneksel süsleme detaylarını modern bir yorumla sunar.

Kabuk çatı üzerinde yer alan enine dikdörtgen kasetleme sistemine entegre edilmiş pencereler ise, yapıya işlevsellik ve görsellik açısından zenginlik katmaktadır. Bu pencerelerin içliklerinde kullanılan on kollu yıldız motifleri, Türk-İslam süsleme sanatına göndermede bulunurken, modern cami mimarisine uyumlu bir detay olarak öne çıkar. Bu tasarım, doğal ışığın yapıya maksimum düzeyde girişini sağlayarak caminin iç mekânında aydınlık ve huzurlu bir ortam yaratmıştır.

2.3. Malzeme ve Teknik

Ahmet Hamdi Akseki Camii, modern mimari tekniklerle geleneksel unsurların harmanlandığı bir yapıdır. Hem kullanılan malzemeler hem de uygulanan teknikler, caminin estetik, işlevsellik ve dayanıklılık gibi özelliklerini belirlemiştir.

Yapının ana taşıyıcı sistemi betonarmedir. Bu, yapıya sağlamlık ve dayanıklılık sağlarken büyük açıklıkların geçilmesine olanak tanımıştır. İç ve dış cephelerde yoğun bir şekilde kullanılan mermer, yapıya geleneksel bir görünüm kazandırmıştır. Özellikle mihrap, minber, vaaz kürsüsü ve mahfil gibi elemanlar mermerden yapılmıştır. Kapılarda ve bazı dekoratif detaylarda kullanılan ahşap malzeme, künde kari tekniğiyle işlenmiş ve sedef kakmalarla süslenmiştir. Bu, geleneksel Türk zanaatının modern yapıda yaşatılmasını sağlamıştır.

Kabuk çatı, kubbe ve duvarlarda kullanılan cam, iç mekânda doğal ışığın etkin kullanımını sağlamış ve mekânda aydınlık bir atmosfer yaratmıştır. Özellikle harime geçişte kullanılan fütüristik cam kapılar, modern teknolojinin yapıdaki etkisini göstermektedir. Camide iç ve dış mekânda kullanılan aydınlatma sistemi, modern teknoloji ile tasarlanmıştır. Sıcak beyaz tonlarında kullanılan ışıklar, mekânın manevi atmosferini desteklemiştir.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin malzeme ve teknik anlayışı, geçmişin estetik değerlerini korurken, modern mimarinin yenilikçi yöntemlerinden faydalanma çabası olarak değerlendirilebilir. Ancak, daha sürdürülebilir ve yenilikçi yaklaşımlar, yapının gelecekteki örnekler için daha ilham verici olmasını sağlayabilir.

2.4. Süsleme

Ahmet Hamdi Akseki Camii, geleneksel İslam sanatlarının estetik anlayışını modern bir yorumla buluşturan zengin süslemeleriyle dikkat çeker. Süsleme anlayışı, hem yapının klasik cami kimliğini korurken hem de çağdaş bir mekân tasarımına estetik değer katmayı amaçlar.

On kollu yıldız, sekizgen ve altıgen gibi geometrik desenler, caminin süsleme anlayışında sıkça yer alır. Bu motifler, Türk-İslam sanatının klasik geometrik düzen anlayışını çağrıştırdırken, modern bir yorumla yeniden ele alınmıştır.

Yapının süsleme detaylarında dikkat çeken unsurlardan biri, altıgen ve altı kollu yıldız motiflerinin kullanımıdır. Bu motifler, özellikle caminin üzerinde sedef kakmalı olan kapılarında öne çıkmaktadır. Sedef kakmalarla işlenmiş bu geometrik desenler, hem geleneksel Türk-İslam sanatının zarif estetik anlayışını hem de detaylara verilen önemi göstermektedir. Altı kollu yıldız gibi geometrik desenler, İslam sanatında sonsuzluk ve bütünlüğü sembolize eder. Bursa Yeşil Camii, Divriği Ulu Camii, Edirne Selimiye Camii ve Üç Şerefeli Camii gibi tarihi yapıların süsleme detaylarında, altıgen ve altı kollu yıldız motiflerinin kullanıldığı bilinmektedir (Demiriz, 2004, s. 76). Bu motifler, Türk-İslam sanatında sıkça tercih edilen geometrik desenler arasında yer almakta ve genellikle ahenk, düzen ve manevi bir anlamı sembolize etmektedir.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin süsleme detaylarında öne çıkan bir diğer unsur, sekizgenler ve sekiz kollu yıldız motifleridir. Bu motifler, caminin çift kanatlı kapılarında dikkat çekici bir şekilde yer almıştır. Sekiz kollu yıldız, noktalardan çıkan çizgilerin kesişmesiyle meydana gelen geometrik kompozisyonlar oluşturur ve Türk-İslam sanatında önemli bir sembolik anlam taşır (Erkaya, 2015, s. 122). Bu gelenek, Anadolu Selçuklu döneminde mimari eserlerde sıklıkla kullanılmış ve Selçuklu Yıldızı adıyla anılmıştır. Anadolu'daki ilk örneklerinden biri, Konya'daki Kubadabad Sarayı'nda çift başlı kartal figürlü yıldız motifidir (Sönmeztürk vd., 2022, s. 49).

Selçuklu Yıldızı, Türk-İslam mimarisinde estetik ve manevi bir öğe olarak Aksaray Ulu Camii, Bursa Yeşil Camii ve Bursa Yeşil Türbe gibi önemli yapılarda da kullanılmıştır (Demiriz, 2004, s. 91). Bu yıldız hem geometrik estetiği hem de manevi anlamı nedeniyle cami mimarisinde sıkça tercih edilen bir unsur olmuştur.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin süsleme detaylarında sıklıkla kullanılan ongen ve on kollu yıldız motifleri, yapının farklı noktalarında kendine yer bulmuştur. Camide yer alan ahşap çift kanatlı kapıların yüzeylerinde, künde-kari tekniğiyle işlenmiş on kollu yıldız motifleri, ikinci kat mahfil korkuluklarında cam ve mermer üzerinde, pencere içliklerinde, tavan alçıpanlarında ve pandantiflerde kullanılmıştır. On kollu yıldız motiflerinin ahşap, mermer, cam ve alçı gibi farklı malzemelerle uygulanması, camide tasarımın çeşitliliğini ve zenginliğini artırmıştır.

Geometrik motiflerin Ahmet Hamdi Akseki Camii'nde kullanımı, Selçuklu geleneğini yaşatmak ve bu gelenekle modern bir bağ kurmak açısından oldukça değerlidir. Ancak, bu motiflerin bazı alanlarda daha özgün ve modern yorumlarla ele alınması, caminin estetik değerine katkı sağlayabilir. Geleneksel motiflerin modern

tasarım unsurlarıyla daha deneysel bir şekilde ele alınması, bu desenlerin hem estetik hem de işlevsellik açısından daha çağdaş bir bağlama oturtulmasını sağlayabilir.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin ikinci kat mahfil altı tavanında, geleneksel Türk-İslam sanatını yansıtan bir tasarım anlayışı dikkat çekmektedir. Tavan, şemse formlarının düzenli tekrarlarından oluşmakta ve bu formlar, mekâna estetik bir ritim kazandırmaktadır. Şemselerin iç kısımları ise detaylı bir süsleme anlayışıyla ele alınmış ve rumi, hatayi ve palmet gibi klasik süsleme motifleriyle zenginleştirilmiştir. Mahfil altı tavanındaki geleneksel şemse motifleri, caminin genel mimarisiyle uyum içinde bir süsleme anlayışını temsil etmektedir. Ancak, bu motifler modern yorumlarla zenginleştirilebilirdi. Örneğin, şemse formlarında minimalist geometrik yaklaşımlar denenebilir veya modern malzemelerle harmanlanabilirdi.

Tıpkı 16. yüzyılda Türk sanatında natüralist üslubun kalem işlerinde sınırlı kalıp daha çok çinilerde tercih edilmesi gibi, günümüz cami mimarisinde de süsleme anlayışında benzer bir yaklaşımın devam ettiği görülmektedir. İncelenen yapıda, geleneksel süsleme anlayışının yeniden yorumlanması yerine mevcut formların tekrarlanması, yeni ve özgün bir süsleme algısının oluşturulamadığını göstermektedir. Bu durum, geçmişin estetik değerlerine duyulan saygıyı yansıtsa da mimaride yenilikçi bir süsleme anlayışının eksikliğini ortaya koymaktadır. Özellikle modern teknolojiler ve malzeme çeşitliliğiyle geliştirilebilecek çağdaş süsleme yaklaşımları, bu alanda farklı ve ilham verici bir estetik dil oluşturulmasını mümkün kılabilir.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nde hat sanatı, mimari süslemenin en dikkat çeken unsurlarından biridir. Yapının farklı bölgelerinde yer alan celi sülüs hat yazıları, geleneksel Türk-İslam sanatının estetik anlayışını güçlü bir şekilde yansıtarak mekâna manevi bir derinlik katmaktadır.

Mihrap çevresinde yer alan hat süslemeleri, U şeklinde geniş bir bordürle çerçevelenmiştir. Bu bordürde, celi sülüs hatla siyah zemin üzerine altın varak kaplamalı yazılar yer almaktadır. Ana kubbenin merkezinde, naht tekniğiyle yapılmış büyük bir hat madalyonu bulunur. Göbekte "*Allahu Rabbu'na*" ifadesi yer alırken, çevresindeki çarkifelek kompozisyonu içinde "*Besmele*" ve farklı ayetler altın varaklı celi sülüs hatla işlenmiştir. Bu düzenleme, merkezi kubbeye hem görsel hem de manevi bir vurgu yapmaktadır. Kubbe geçişlerinde yer alan pendentiflerde, siyah zemin üzerine altın varaklı celi sülüs yazılar dikkat çekmektedir. Kubbe kasnağında yer alan hat süslemeleri, celi sülüs hatla yazılmış *Esmau'l Huşna* ifadelerinden oluşmaktadır. Harimin dört duvarında yer alan yay kirişlerinin her biri, beyaz zemin üzerine altın varakla işlenmiş celi sülüs hat yazılarına sahiptir.

Camilerde süsleme programlarının tasarımı, yalnızca geleneksel motiflerin birebir taklit edilmesi yerine, günümüz ihtiyaçlarına ve kullanıcı kitlesine yönelik yenilikçi yaklaşımlar içererek zenginleştirilebilir. Ahmet Hamdi Akseki Camii gibi modern camilerde geleneksel hat yazılarının uygulanması manevi ve estetik bir atmosfer oluşturmak açısından değerli olsa da bu uygulamalar genellikle sadece Arapça yazılarla sınırlı kalmaktadır.

Yeşil Vadi Camii'nde (2010) olduğu gibi, Arapça metinlerin Latin harfleriyle açıklamaları veya okunuşlarının da yazıya eşlik etmesi, bu süslemelere işlevsel bir boyut kazandırabilir (Oral, 2020, s. 495).

Bu tür bir yaklaşım, özellikle Arapça bilmeyen cemaat için anlam ve erişilebilirlik sağlar. Yazının manevi etkisi korunurken, metinlerin anlamlarının da anlaşılır olması, ibadet mekânını sadece estetik bir yer olmaktan çıkarıp eğitici ve kültürel bir deneyime dönüştürebilir. Ancak, bu tür uygulamaların ülkemizde ister modern ister geleneksel tarzda inşa edilen camilerde genellikle eksik olduğu görülmektedir. Bu durum, kullanıcı odaklı bir süsleme anlayışının geliştirilmesi açısından önemli bir boşluğa işaret eder.

Geleneksel hat yazılarının yalnızca estetik bir unsur olarak görülmekten çıkarılıp, eğitici bir unsur olarak yeniden tasarlanması, modern cami mimarisinde yenilikçi bir adım olabilir. Modern teknolojilerin cami süsleme programlarına entegre edilmesiyle, duvarlarda yer alan metinlerin dijital açıklamaları sağlanabilir. Örneğin, QR kodlar veya dijital ekranlar üzerinden metinlerin çevirisi ve tefsiri sunulabilir.

Sonuç

Ahmet Hamdi Akseki Camii, çağdaş cami mimarisinde geleneksel ve modern unsurları harmanlayan eklektik tasarım anlayışıyla inşa edilmiş önemli bir yapıdır. Caminin genel tasarımı, Türk-İslam mimarisinin estetik ve manevi değerlerini modern teknikler ve malzemelerle birleştirerek hem geçmişle bağ kurmayı hem de çağdaş bir cami anlayışı oluşturmaya hedeflemiştir. Ancak, bu sentez sürecinin her zaman dengeli bir şekilde gerçekleştirilemediği, bazı tasarım kararlarının estetik ve işlevsellik açısından eleştiriye açık olduğu görülmektedir.

Caminin süsleme programında, geleneksel motiflerin ve hat sanatının güçlü bir şekilde kullanılması, yapının kültürel bağlamını vurgulayan önemli bir özellik olarak öne çıkmaktadır. Mihrap, minber, vaaz kürsüsü ve mahfil gibi yapı elemanlarındaki detaylı süslemeler, Osmanlı ve Selçuklu mimarisinden ilham almış ve bu geleneksel öğeler, modern üretim teknikleriyle yeniden yorumlanmıştır. Özellikle kubbe, pendentifler ve taçkapı gibi bölümlerde yer alan geometrik motifler hem estetik bir zenginlik sunmuş hem de mekânsal derinlik yaratmıştır.

Ancak, süsleme anlayışında geleneksel unsurların yoğunlukla tekrarlanması ve özgün bir yorum geliştirilmemesi, cami tasarımında eleştirilebilecek bir nokta olarak öne çıkmaktadır. Geçmişe duyulan saygı ve mirasın korunması önemli olmakla birlikte, modern teknolojilerin sunduğu yenilikçi malzeme ve tasarım imkânlarının daha yaratıcı bir şekilde kullanılmasıyla geleneksel ve modernin daha özgün bir şekilde sentezlenmesi mümkün olabilirdi.

Ahmet Hamdi Akseki Camii'nin mimari programı, genel olarak geniş bir kitlenin kullanımına hizmet etmeyi hedefleyen bir düzenlemedir. Caminin kapalı alanlarında kullanılan mermer ve ahşap gibi doğal malzemeler, yapıya zarif bir atmosfer katarken, betonarme yapı sistemi modern mimarinin teknik avantajlarını kullanmıştır. Ancak, özellikle dört minare tasarımı gibi unsurlarda, görsel yoğunluğun artması ve sadelikten uzaklaşılması eleştirilebilecek noktalar arasındadır. Geleneksel ve modern

mimari unsurların yan yana sıralanması, kimi zaman bir bütünlük yerine bir zıtlık yaratmış, tasarımda uyum eksikliği olarak algılanmıştır.

Süsleme programlarının işlevselliğe katkı sağlaması açısından eksiklikler olduğu da değerlendirilmektedir. Örneğin, yazılı hat süslemelerinde Arapça metinlerin Latin harfli açıklamaları veya anlamlarının yer almaması, özellikle Arapça bilmeyen cemaat için bir dezavantajdır.

Sonuç olarak, Ahmet Hamdi Akseki Camii, modern cami mimarisi için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Geleneksel estetik anlayışın modern teknolojilerle birleştiği bu yapı, Türk-İslam mimarisi ve çağdaş tasarım anlayışı arasında bir köprü oluşturmayı amaçlamış ve bu açıdan başarılı bir model ortaya koymuştur. Ancak, bazı tasarım detaylarında daha özgün ve yenilikçi bir yaklaşım benimsenmesi, bu sentezin daha etkili bir şekilde gerçekleştirilmesine katkı sağlayabilirdi. Gelecekteki cami projelerinde, geleneksel motiflerin modern yorumlarla yeniden ele alınması, yenilikçi malzeme ve tekniklerin daha cesur bir şekilde kullanılması, cami mimarisinde daha kapsayıcı ve yenilikçi bir yaklaşımın benimsenmesini mümkün kılabilir. Ahmet Hamdi Akseki Camii, bu bağlamda hem bir ilham kaynağı hem de üzerinde düşünülmesi gereken bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Extended Abstract

Ahmet Hamdi Akseki Mosque is a significant example of contemporary mosque architecture in Turkey, reflecting an eclectic approach that blends traditional Turkish-Islamic architecture with modern design principles. Built between 2008 and 2013, the mosque serves as a landmark for the fusion of historical and contemporary architectural elements. The study aims to evaluate the mosque's architectural and ornamental features, with a focus on its eclectic characteristics, and to discuss how effectively traditional and modern elements are synthesized. While the design seeks to connect past and present, it often exhibits a juxtaposition of styles rather than a harmonious integration, raising questions about aesthetic and functional coherence.

The main issue addressed in this study is the challenge of achieving a balanced synthesis between traditional and modern architectural elements in mosque design. Ahmet Hamdi Akseki Mosque attempts to embody this synthesis but also reveals certain limitations in creating a unified architectural language. The study investigates how the mosque's design reflects the values of Turkish-Islamic architecture while responding to the needs and aesthetic preferences of contemporary users.

The research employs a qualitative approach, including literature review, field observations, and architectural analysis. The mosque's spatial organization, structural elements, materials, and decorative details were examined in detail to understand its design intentions and aesthetic outcomes. Comparative analysis with other contemporary mosques, such as Şakirin Mosque and Yeşil Vadi Mosque, was conducted to contextualize the eclectic approach within the broader framework of modern mosque architecture in Turkey.

The mosque features a central dome supported by four piers, with a square prayer hall surrounded by auxiliary spaces. The dome's transition is achieved through

pendentives, and the roof includes shell structures extending outward. While the central dome references Ottoman mosque architecture, the shell structures are a modern interpretation, reminiscent of Vedat Dalokay's Kocatepe Mosque project.

Ornamental details prominently incorporate traditional geometric and floral motifs such as the ten-pointed star, eight-pointed star, and circular compositions. These motifs are used on wooden double-wing doors, marble mihrab, minbar, and mahfil railings. Calligraphic inscriptions in celi sülüs script, adorned with gold leaf on black and white backgrounds, appear on the dome, mihrab, and pendentives, enhancing the mosque's spiritual atmosphere.

The mosque's design reflects an eclectic approach by juxtaposing traditional and modern elements. While the use of traditional motifs and materials like marble and wood aligns with Turkish-Islamic aesthetics, modern additions such as automated glass doors and shell structures create visual and functional contrasts. However, this juxtaposition often lacks a cohesive synthesis, resulting in a fragmented architectural language.

The mosque's large prayer hall accommodates 5,000 worshippers and features ample natural lighting through numerous windows. While the interior design offers a bright and spacious environment, the placement of minarets at the building's four corners, along with the roof's shell structures, contributes to visual heaviness and diminishes the simplicity typically associated with mosque architecture.

The analysis highlights the mosque's strengths in preserving traditional decorative elements while incorporating modern architectural techniques. However, it also points out the limitations in achieving a seamless integration of these two approaches. For example, the ornamental program heavily relies on traditional motifs without reinterpreting them in a modern context. Additionally, the use of advanced technologies and contemporary materials, such as glass and automated systems, is not always harmonized with the traditional elements, leading to aesthetic inconsistencies.

Furthermore, the study identifies a missed opportunity to make the mosque more accessible and inclusive. The calligraphic inscriptions, while visually impressive, lack translations or explanations for non-Arabic speakers, limiting their educational and spiritual impact. The Yeşil Vadi Mosque's approach of including Latin-script explanations below Arabic inscriptions could serve as a valuable model for future designs.

Ahmet Hamdi Akseki Mosque stands as a noteworthy example of contemporary mosque architecture that seeks to bridge the gap between tradition and modernity. While it successfully incorporates elements of Ottoman and Seljuk aesthetics, its eclectic approach often results in a juxtaposition rather than a synthesis of styles. The study concludes that achieving a balanced integration of traditional and modern elements requires not only technical and material innovation but also a deeper understanding of the symbolic and functional aspects of both approaches.

Kaynakça

- Akbulut, N., & Erarslan, A. (2017). Türkiye’de çağdaş cami mimarisi tasarımında yenilikçi yaklaşımlar. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 9 (3), 35-59. <https://doi.org/10.17932/IAU.IAUD.13091352.2017.9/35.33-59>
- Aslan, E. (2020). *Ankara camilerinde modern yaklaşımlar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi, Karabük.
- Baysal, A. F. (2018). Kalem işi sanatında yeni bir tasarım ve teknikler: Ahmet Hamdi Akseki Camii örneği. *İstem*, 16(31), 21–33. <https://doi.org/10.31591/istem.413649>
- Bolay, S. H. (1989). Akseki, Ahmet Hamdi. *İslam ansiklopedisi* (C. 2, s. 293-295). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Demiriz, Y. (2004). *İslam sanatında geometrik süsleme*. İstanbul: Yorum Sanat ve Yayıncılık.
- Erkaya, H. (2015). *Anadolu Türk mimari tezyinatında sekiz kollu yıldız motifi: Osmanlı’ya kadar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Eyüpgiller, K. K. (2006). Türkiye’de 20. yüzyıl cami mimarisi. *Mimarlık Dergisi*, 331, 1. Erişim adresi: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=48&RecID=1178>
- Gürsoy, E. (2013). Günümüz cami mimarisinde “ilkesiz yaklaşım”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 239-253. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/11409/136242>
- Işıklar Bengi, S., & Topraklı, A. Y. (2020). Kullanıcı beklentilerinin modern bir cami örneği üzerinden incelenmesi. *Mimarlık ve Yaşam*, 5 (1), 41-55. Erişim adresi: <https://doi.org/10.26835/my.648396>
- Jahic, E. (2008). Stylistic expressions in the 20th century mosque architecture. *Prostor: A Scholarly Journal of Architecture and Urban Planning*, 1(35), 2–21. Erişim adresi: <https://typeset.io/pdf/stylistic-expressions-in-the-20th-century-mosque-segq5tvort.pdf>
- Karatosun, M. B. (2010). Geleneksel dokularda yeni yapı tasarımı: Alaçatı örneğinin incelenmesi. *Ege Mimarlık*, 4 (75), 32–35. Erişim adresi: <https://avesis.deu.edu.tr/yayin/2ff7231d-7bd5-4480-b872-73725ea230f2/geleneksel-dokularda-yeni-yapi-tasarimi-alacati-orneginin-incelenmesi>
- Kaymaz, E., & Şenkal Sezer, F. (2017). User satisfaction assessment of indoor environmental quality in today’s mosques: The case of Nilufer, Bursa. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 12, 75–97. doi: 10.17365/TMD.2017.3.3
- Kazmaoğlu, M., & Tanyeli, U. (1986). 1980’li yılların Türk mimarlık dünyasına bir bakış. *Mimarlık*, 24(2), 31–48. Erişim adresi: <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/530/7806.pdf>

- Khan, H. U. (1990). The architecture of the mosque, an overview and design directions. R. Powel (Ed.), *Expressions os Islam in buildings* içinde (s. 109-127). Singapore: Concept Media.
- Kuban, D. (1967). 20. yüzyılın ikinci yarısında 16. yüzyıl stilinde cami yaptırmayı düşünenlere. *Mimarlık Dergisi*, 48 (10), 7. Erişim adresi: <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=48&RecID=1178>
- Kutlu, M., & Düzenli, H. İ. (2016). Cumhuriyet dönemi İstanbul’unda cami mimarisi. *Sosyoloji Divanı Dergisi*, 7, 89-108. Erişim adresi: [dergi-suheda.pdf](#)
- Oral, B. (2020). Muhafazakâr tutumun estetik sorunsalı bağlamında çağdaş cami mimarisi. *Sanat Tarihi Dergisi*, 29(2), 489-519. doi: 10.29135/std.669243
- Öney, G. (2019). Gelenekselden çağdaşa özgün bir tasarım: Yeşil Vadi Cami. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 13, 371-380. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/807894>
- Öz, T. (1954). Yeni yapılacak camiler münasebetiyle. *Arkitekt*, 9 (12), 188. Erişim adresi: <http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/210/2860.pdf>
- Özkaynak Yolcu, M. & Oral, M. (2023). Çağdaş cami mimarisinin biçimsel algısında toplumsal yanılsamalar. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 28, 1-27. doi: 10.17365/TMD.2023.TURKEY.28.01
- Serageldin, I. (1996). A critical methodology for discussing the contemporary mosque. I. Serageldin & J. Steele (Eds.), *Architecture of the contemporary mosque* içinde (s. 8-19). London: Academy Editions.
- Soy, N. B. (2023). 20 ve 21. yüzyıl cami mimarisinde geleneksel yaklaşımlar: Ankara örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sönmeztürk, G., İşbilir, S. & Göçer, M. (2022). Selçuklu yıldız motifinin Mersin Olgunlaşma Enstitüsü’nde sanatsal tasarımlara yansımaları. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 48-60. Erişim adresi: <https://doi.org/10.55044/meusbd.1194796>
- Tan, M. (2013, 19 Nisan). Ahmet Hamdi Akseki Camii açılış töreni. *Anadolu Ajansı*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/ahmet-hamdi-akseki-cami/0/109673>
- Tayılga, G. (2021). Mekansal algı unsurlarının günümüz cami mimarisi örnekleminde geleneksel camiler üzerinden incelenmesi: İstanbul camileri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.